

bulletin

april 2011

2

zaterdag 16 april 2011

Plantage Filmfestival 2011

Inhoud van dit bulletin

- 2 Filmfestival: Programma en biografie
- 3 SOOP-lezing 28 april Kester Freriks
Jaarvergadering 17 mei
Verandering samenstelling bestuur
Oproep Plantage Poëzieprijs 2011
Plantagegedicht
- 4 Terugblik SOOP-gesprekken Jan Beerenhout Azn en
Annemiek Gringold
Terugblik Strijktro Les Cordes Sensibles
Terugblik Wandeling postcodegebied 1012
- 5 Column door Joke van der Wey
Als huizen konden spreken door Denise Citroen

Eveline van Dijk

Desmet Studio's, Plantage Middenlaan 4a

Zaterdag 16 april, 13.00 - 18.00 uur (zaal open 12.30 uur)

Toegang € 10,-. Gratis voor leden van de Vereniging Vrienden van de Plantage.

Zaterdagmiddag 16 april vindt in Desmet aan de Plantage Middenlaan weer ons jaarlijkse Plantage Filmfestival plaats, deze keer met documentaires van onze buurtgenote Eveline van Dijk, die zelf ook aanwezig zal zijn.

Meer informatie over de cineaste en over de films die vertoond worden, is te vinden op pagina 2.

Jaarvergadering 17 mei

Vanaf dit jaar houdt de Vereniging de jaarvergadering niet meer in december, maar in de maand mei, zoals de statuten voorschrijven. Evenals vorig jaar kunnen we gebruikmaken van een bezienswaardige historische locatie, zie pagina 3.

plantage
cultuurvrienden vereniging vrienden van de plantage

Redactie Ko van Geemert, Fred IJsebrands, Ineke Vlug, Ester Wouthuysen

Uitgave Vereniging Vrienden van de Plantage, Plantage Middenlaan 18, 1018 DD Amsterdam, www.vriendenvandeplantage.nl, info@vriendenvandeplantage.nl

Verschijnt 4x per jaar. **Bestuur** Leon Deben (voorzitter), Paul Verberne (secretaris), Fred IJsebrands (penningmeester), Ko van Geemert, Michaela Hanssen, Ineke Vlug en Ester Wouthuysen. **Nieuwe leden** aanmelden via onze website.

Contributie particulieren €16, huisgenoten €7, instellingen/bedrijven €35 per jaar. Betalingen INGbank 4431490 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam.

ACTIVITEITEN

Plantage Filmfestival Programma za. 16 april 2011

Desmet Studio's, Plantage Middenlaan 4a

Zaal open 12:30 uur; aanvang 13:00 uur

Toegang € 10,- gratis voor leden van de Vereniging Vrienden van de Plantage

13.00 uur

Ik ben Ayaan (2006), 45'

Ayaan Hirsi Ali, met home moviecamera gefilmd vanaf haar begintijd in Nederland, toen nog niemand haar kende, tot haar vertrek uit Nederland dat wereldwijde aandacht kreeg.

13.50 uur

Tussen Fes en Veghel (1991), 30'

Documentaire over het jonge meisje Nora Makboul, dat met haar familie vanuit Nederland naar Marokko remigreert. Maar de jonge Nora voelt zich niet thuis in Fes en heeft heimwee naar het Brabantse Veghel waar ze opgroeide.

14.25 uur

Mensjesrechten: Davron (2009), 3'

In Mensjesrechten, van Human-Ikon, staan de rechten van kinderen en tieners centraal.

14.30 uur

Gewoon liefde (2007), fragment 12'

Het verhaal van de hernieuwde kennismaking van Marijke en haar oude liefde Marcel. 41 Jaar geleden waren ze elkaars grote liefde, maar het leven liep even anders en ze trouwden ieder met een ander. Nu heeft Marijke weer contact gezocht met de man die ze nooit heeft kunnen vergeten. Alleen is Marcel intussen Marcella geworden...

PAUZE 14.45-15.15 uur

15.15 uur

Sterke vrouwen, verhalen over mensenhandel (2010), 42'

Jaarlijks worden duizenden mannen, vrouwen en kinderen in Nederland het slachtoffer van mensenhandel. Een film over een groep vrouwelijke slachtoffers die het stilzwijgen verbreekt en een vuist maakt tegen deze misdaad.

16.05 uur

Mensjesrechten: Said (2009), 3'

16.10 uur

Kolegio Erasmo (1997), 40'

Een film over de eerste Papiamentto-school, die schrijver Frank Martinus Arion en zijn vrouw Trudy op Curaçao oprichtten. Daarmee willen ze een alternatief bieden voor de bestaande scholen op het eiland, die kinderen vooral lijken klaar te stomen voor een toekomst in Nederland.

Bulletin | Vrienden van de Plantage | 19e jaargang nummer 2

PAUZE 16.50-17.20 uur

17.20 uur

Gewoon handelen (2000), 40'

Trees van Rijsewijk heeft het goed voor elkaar: een fijne baan, een mooi huis, een vol leven. Toch geeft ze haar baan in het onderwijs op en gaat fietsen door Azië. In Nepal vindt ze nieuwe zingeving. Nu leidt ze een school voor kinderen uit de laagste kaste in Nepal en heeft ze diverse projecten gestart om kinderen en weeskinderen in afgelegen dorpjes de kans te geven op een beter leven.

EINDE 18.00 uur, bar open tot ca. 18.45 uur

NB: Tijden bij benadering / Programma onder voorbehoud.

Eveline van Dijck is aanwezig.

Zie ook www.vriendenvandeplantage.nl

Over Eveline van Dijck

Filmmaakster Eveline van Dijck (1952), geboren in Den Haag, studeert pedagogiek in Groningen om na haar studie parttime te gaan werken met kinderen met leerproblemen. Daarnaast is zij onderwijsjournalist. Via de journalistiek belandt ze free lance bij de omroep, aanvankelijk de RVU en later de Humanistische Omroep, tegenwoordig HUMAN. Als daar een redacteur televisie gevraagd wordt besluit ze te solliciteren en bekwaamt ze zich bij die omroep steeds meer in het filmmaken. Voor de HUMAN maakt ze een tv-magazine en diverse programma's. In 1987 ziet haar eerste lange documentaire het licht: *Kunst onder Druk*. Een Turks/Nederlandse productie over drie Turkse kunstenaars die er, ondanks hun kritische blik, voor kiezen om na de militaire coup van 1980 in Turkije te blijven wonen en werken met alle gevolgen van dien.

In de jaren '90 start Eveline met Nelleke van der Drift het

jongerenprogramma YOY, een reeks korte documentaires van 25 minuten waarin jongeren aan het woord komen over 'zaken die hen bezig houden, zonder in de rede te worden gevallen door ouders of deskundigen'.

De vele documentaires die Eveline sindsdien heeft gemaakt, brengen haar over de hele wereld. Maar in haar films blijft ze ook vaak vlak bij huis, zoals in de film *Mag ik dood*, naar aanleiding van de zelfdoding van haar zus, die na jaren van psychiatrische behandeling niet meer wil leven. Een film die veel discussies oproept in de media en zelfs tot Kamervragen leidt.

Al haar documentaires zijn steeds weer gemaakt vanuit haar oprechte nieuwsgierigheid naar dat wat mensen drijft. De werkelijkheid is haar grote inspiratiebron, altijd belicht vanuit haar onbevangen en positieve kijk: 'Zo kan het óók'. Haar motto: 'Vlak voor onze ogen kunnen zich kleine wonderen afspelen en vaak zie je niet wat je ziet.' Op het Plantage Filmfestival 2011 maakt Eveline van Dijk ons deelgenoot van haar fascinaties.

ACTIVITEITEN

SOOP-lezing 28 april: Kester Freriks

Nieuwe Kerkstraat 124, 16.30 uur; na afloop buurtborrel

Op 28 april wordt de maandelijkse lezing verzorgd door Kester Freriks. Vorig jaar is hij te gast geweest en werd toen geïnterviewd door Ko van Geemert over zijn romans, essays en poëziebundels.

Dit keer zal het gaan over vogels. Zoals u weet schrijft hij sinds enkele maanden over de buurtvogels in de Plantage-Weesperbuurtkrant en De Eilander, de laatste keer over de Gaai.

Jaarvergadering 17 mei

Plantage Muidergracht 107, atelier van Mieke Kleinendorst

Dinsdag 17 mei, inloop 19.30 uur, aanvang 20.00 uur

Graag opgeven via e-mail: info@vriendenvandeplantage.nl

Dit jaar vindt de jaarvergadering plaats in mei, wat meer in overeenstemming is met de statuten dan de maand december, die we tot nu toe als tijdstip kozen.

Na het officiële gedeelte, waarin de voorzitter en de penningmeester verantwoording afleggen over het jaar 2010, zullen David Mulder (medewerker van het Stadsarchief Amsterdam) en Frans van Burkom (oud-medewerker van het Instituut Collectie Nederland) ingaan op de geschiedenis van deze plek, respectievelijk als locatie van de Amsterdamse Omnibus Maatschappij en als locatie van het atelier van stadsbeeldhouwer Hildo Krop. Later in mei publiceren we op onze website een historisch onderzoekje naar het binnenterrein tussen Plantage Middenlaan 60-62 en Plantage Muidergracht 105-107, dat op het ogenblik voorbereid wordt door David Mulder en Ester Wouthuysen.

NIEUWS

Verandering samenstelling bestuur

Afgelopen maand heeft Denise Citroen de wens geuit betrokken te willen blijven bij onze Vereniging maar niet langer als bestuurslid. Ze voelt zich geen bestuurder en heeft het ook te druk. Ze blijft contact houden met de Vereniging en we zijn verheugd dat zij haar zeer gewaardeerde rubriek 'Als huizen konden spreken' blijft maken. Wij hebben onze dank overgebracht voor haar inzet en haar gesuggereerd dat deze verzameling bijdragen (inmiddels tien) t.z.t. eventueel tot een publicatie kan leiden zoals 'De verdwenen Plantage', onder haar naam en uitgegeven door de Vereniging.

OPROEP

Plantage Poëzieprijs 2011

Inzenden: tot 1 juli aanstaande

Doe mee aan deze 20ste editie van de Plantage Poëzieprijs! Stuur maximaal twee sonnetten naar info@vriendenvandeplantage.nl of naar Ko van Geemert, Plantage Parklaan 6, 1018 SP Amsterdam.

Het onderwerp van uw gedicht(en) is geheel vrij, mits het de vorm van een sonnet heeft. Ook mogen de gedichten eerder gepubliceerd zijn. Een schuilnaam mag, maar hoeft niet.

De winnaar ontvangt een beeldend kunstwerk van een door onze buurt geïnspireerd kunstenaar, dit keer Margreet Scholten.

In de jury zitten oud-bestuurslid en medeoprichter van onze vereniging, Eelco van der Waals, dichter en letterkundige Dirk Kroon, dichter Jan Kuiper en Ko van Geemert. Op de prijsuitreiking 29 oktober in de prachtige bibliotheek in het De Pintohuis komt ook Patty Scholten voorlezen.

Plantagegedicht, Jean Pierre Rawie

Sindsdien

Hij is mij toch nog ongemerkt ontgleden.

Hij keerde in, en ademde zo diep

dat het weer leek of hij alleen maar sliep.

Ik liep de trap af, de vertrouwde treden,

en voelde reeds dat hij was overleden,

nog voor ik hoorde hoe mijn moeder riep.

Of hij tot slot aanschouwde wie hem schiep

nam hij als laatste raadsel met zich mede.

Zo heeft zich op het eind mijn vaders dood

gevoegd bij de voldongen misverstanden,

als iets waar ik alsnog te kort in schoot.

Maar sinds hij mij ontviel, ervaar ik hem

steeds vaker in gebaren van mijn handen,

en hoor hem spreken door mijn eigen stem.

TERUGBLIK

SOOP-lezingen: Jan Beerenhout Azn en Annemiek Gringold

Op 24 februari 2011 heeft **Jan Beerenhout Azn** – onder andere in de stadsvernieuwingsstijd voorpostambtenaar in de Dapperbuurt – ons met humor en eruditie iets verteld over de Islam. Hij legde uit waarom hij zich op jonge leeftijd daartoe heeft bekeerd en waarom hij de Islam een gematigde en vredelievende godsdienst vindt.

Wat hem vooral aantrok was de zogeheten idjihad. Deze opvatting houdt in dat je niet alleen het recht, maar zelfs de plicht hebt om zelf na te denken. Zelfs de meest eenvoudige regel moet je bij jezelf en bij anderen ter discussie stellen. Dus niet klakkeloos alles geloven of overnemen wat een religie je van bovenaf oplegt.

Hij legde de vijf Zuilen uit waarnaar moslims proberen te leven: het geloof in God, de vijf dagelijkse gebeden, de armenbelasting (zakat), de vasten (Ramadan) en de bedevaart (hadji).

Hij gaf zelfs een basaal schrijfsje Arabisch, relateerde met cijfers het aantal gelovige moslims in Nederland (ca 250.000 – qua omvang SGP en Christen Unie), vertelde zijn levensverhaal en behandelde beknopt de kleding en voedingsregels. Voor deze interessante lezing was veel belangstelling en de Gelagkamer pulde uit. Een levendige discussie en vele vragen volgden.

Annemiek Gringold (Petra Katzenstein was verhinderd) vertelde op 31 maart voor een bomvolle zaal boeiend over de toekomstplannen van de Hollandsche Schouwburg, waarbij het voormalige theater wordt omgevormd tot een volwaardig sjoa-museum, een nationaal museum over de jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op het ogenblik wordt er een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar de mogelijkheden om tot zo'n museum te komen. Het moet een centrum worden voor herdenking, educatie en ontmoeting, waarbij de twee laatste aspecten ook digitaal en

interactief begrepen moeten worden. Gringold en haar team hebben veel onbekend historisch materiaal over de schouwburg in zijn vele gedaantes boven water weten te halen en zij liet dat via een Powerpointpresentatie en enkele filmpjes aan ons zien.

Aan het eind ontspon zich een discussie over hoe men de jeugd het meest effectief kan laten kennismaken met de jodenvervolging en de aanloop daartoe in de jaren vóór de oorlog. Tijdens de buurtborrel na afloop van de lezing werd er nog lang over nagepraat.

TERUGBLIK

Strijktrio Les Cordes Sensibles

Op zondag 27 maart 2011 speelde in café Eik en Linde het violtrio Les Cordes Sensibles, bestaande uit Sarinah Garsen, Katelijne Voortman en Jade Welling, drie 17-jarige enthousiaste violistes. Zij lieten ons trio's en suites van Mozart,

Telemann, Lajos en Dvorak horen en na de pauze enkele stukken uit hun Klezmer- en bluesrepertoire. Het concert past in ons streven om regelmatig jong talent een kans te geven hun capaciteiten op muzikaal gebied te tonen

TERUGBLIK

Wandeling postcodegebied 1012

Zaterdagmiddag 12 maart wandelde een groep van circa 20 belangstellenden o.l.v. stadssocioloog, tevens voorzitter van de Vereniging Vrienden van de Plantage, Léon Deben door het postcodegebied 1012, vanaf het Amsterdam Museum via de Oude Kerk tot aan de Nieuwmarkt, dus van de nieuwe zijde naar de oude zijde van het Middeleeuwse Amsterdam. Deben bracht onderwerpen onder de aandacht zoals hergebruik van monumenten, verandering van kleinschaligheid naar grootschaligheid (cityvorming), speculatie, kraakbeweging en tenslotte de problematiek van de wallen. Cineaste Eveline van Dijk die bezig is met een documentaire over dit gebied, legde met haar cameraman het laatste deel van Debens wandeling op film vast.

De wandeling was, wegens de korte termijnplanning, niet aangekondigd in ons bulletin, alleen via de website en e-mail.

Volg een deel van de wandeling op YouTube via de website van de Vereniging Vrienden van de Plantage bij Foto's.

OBSERVATIES UIT DE BUURT Terras-studenten

Door Joke van der Wey

De buurtwinkels hebben het moeilijk. Tenminste de ouderwetse. Zo zijn in de loop van de tijd de groenteman, de slagerij, de bloemist en nu ook de drogisterij verdwenen, maar er staat ook wat tegenover. De Plantage is nu gezegend met een flinke hoeveelheid horeca en hippe koffie- en broodjeszaken, hoewel deze jaren '50 uitdrukking nauwelijks recht doet aan de geboden waar. Sinds kort is er zelfs een 'paninotheek' gevestigd, in het vroegere pand van Abe Veneto, de favoriete hang out van Adriaan Morriën.

Jammer van de teloorgegangene winkels, maar de nieuwe zaken hebben ook wel wat. Was de Plantage niet van oudsher een buurt van ontspanning en vermaak? Die rol krijgen we terug. We hebben het terras van Koosje, Eik en Linde natuurlijk, Plancius en ook het terrasje van de Paninotheek zit nu elke dag vol met studenten die in de lentezon bijkomen van het genoten onderwijs in de nieuwe Amsterdam Business School. Het ziet er heel gezellig uit en er zijn vaak prachtige meisjes bij. Adriaan Morriën zou er van genoten hebben.

Nu ik het toch over studenten heb, een kleine ervaring. Met mijn dochter naar 'Black Swan' in Kriterion. Het is middag, er zijn weinig mensen in de zaal. Een jong stelletje zit voor ons, een paar stoelen verderop neemt een oudere man zijn koffie mee naar binnen. Dat mag. De man drinkt zijn koffie op en slingert het bijgeleverde koekje rücksichtslos de zaal door. De jongen staat op en zegt: 'bent u nou helemaal besodemieterd. Zo gedraag je je toch niet! Er zijn hier nog meer mensen in de zaal, hou je fatsoen man...' En hij zegt het met zoveel overtuiging dat de man opstaat en zijn koekje gaat oprapen. De jeugd van tegenwoordig: ik ben er blij mee.

ALS HUIZEN KONDEN SPREKEN, AFLEVERING 10 Plantage Muidergracht 87-91 Ondernemers en oogartsen, Poolse overmoed en pril kindergeluk

Door Denise Citroen

In het laatste oorlogsjaar waagden Milo en Lidy Anstadt met Milo's zuster Sera, vertrouwend op hun goed vervalste papieren, de sprong vanuit hun onderduikadres naar een officiële huurwoning. Hun oog viel op Plantage Muidergracht 89, dat leeg stond sinds de joodse bewoners waren weggehaald. Lidy vertelde dat ze toen al zo vol waren van de aanstaande vrijheid dat ze de gevaarlijkste dingen deden. Al snel trokken er onderduikers bij hen in, onder wie medeverzetsman en acteur Rob de Vries. Met de balkondeuren open werden er luidruchtige toneelvoordrachten gehouden. Ook Joop den Uyl kwam er dagelijks langs. Op you-tube is een korte film te vinden, getiteld 'Overmoed en Geluk'. Dit spannende verzetsverhaal is digitaal vastgelegd door Rosalie Anstadt en medestudenten voor een biografieproject van de UvA. Haar grootouders, Lidy Bleiberg en de in Polen geboren Milo Anstadt, woonden hier vanaf medio '44 tot in de jaren '50. Rosalies moeder Karien Anstadt, geboren na de oorlog, schreef over haar jeugdherinneringen aan de Plantage in Ons Amsterdam.¹

Hotel vanaf de jaren '50

De panden 87-89-91 zijn gebouwd in 1870 in de voor de Plantage zo typerende witgepleisterde stukadoorsstijl. In de panden, van verre herkenbaar aan de blauwgestrepte luifels, zit sinds de jaren '50 een hotel. Benieuwd of de huidige uitbater bekend is met het verzetsverleden stap ik hotel Barbacan binnen. Het ontbijt is net afgeruimd, hotelier Jur Fritz heeft even tijd om 'Overmoed en Geluk' te bekijken. Hij is op de hoogte van wat zich hier vroeger heeft afgespeeld, maar dat Joop Den Uyl erbij was, is nieuw voor hem. 'Wat een toeval, ik ben de voetbaltrainer van een van zijn kleinzoons!'

In 1987 nam de vader van Fritz het hotel over van de Poolse eigenaar Olzewski, en verzon Barbacan, volgens zoon Fritz de naam van een kasteel in Polen. De combinatie van meerpersoons kamers, redelijke prijs en korte afstand tot het Rembrandtplein trekt vooral jongeren aan.

Artsen en ondernemers in de eerste helft van de 20e eeuw

Een van de eerste bewoners van nr. 87 is de weduwe Kerbert-Zwaardenmaker, om de hoek ligt het werkterrein van haar zoon Coenraad, directeur van Artis van 1890 tot 1927. Vervolgens kwam hier in 1905 de veelbelovende jonge arts Gérard van Rijnberk te wonen². Hij werd geboren

1 Ons Amsterdam, juli/augustus 2010, p. 324

2 Dr. E. Custers Gérard Van Rijnberk (1875-1953)

in Gouda in 1875 als zoon van een oogarts en vertrok op jonge leeftijd naar Rome om medicijnen te studeren. In 1909 werd hij benoemd tot hoogleraar in de Fysiologie aan de Universiteit van Amsterdam. In 1915 verruilde Van Rijnberk de Muidergracht voor Blaricum, waar hij zich als aanhanger van het Martinisme (vergelijkbaar met vrijmetselarij) thuis zal hebben gevoeld tussen de theosofen en kunstenaars die het ongerepte landleven in dit boerendorp ontdekt hadden. Hij zou zich ontwikkelen tot een autoriteit op het gebied van het medisch onderwijs. Als bevlogen docent onder de naam

Reinders figureert hij in Simon Vestdijks Anton Wachterroman *De vrije vogel en zijn kooien*.

De huizen bleven tot aan de oorlog in trek bij medici en ondernemers. Naast Rijnberk woonde B.I. de Vries, handelsman 'in garen en band'. De Vries' buurman Nantes Springer op nummer 91 had een 'Electro Technisch Bureau' met een magazijn op nummer 115. De feeërieke verlichting van de Parkschouwburg (nu het Swift-terrein in de Parklaan) was door hem geleverd, net als de toneellampen in de Hollandsche Schouwburg. 'Tussen bomen en bloemen komt licht van verschillende kleuren' en dat wekte tijdens een voorstelling 'een daverend applaus', aldus een opgetogen verslag uit 1896 in het Nederlands Israëlitisch Weekblad. Springer bracht zijn laatste jaren door in pension Reinhaus in de Beethovenstraat vanwaar hij op 75-jarige leeftijd werd gedeporteerd naar Auschwitz.

In 1927 betrok oogarts Jacob Pinkhof nummer 91 met zijn vrouw Branca Asscher en hun drie jonge kinderen Menachem, Rivka en Ada. Hun bovenbuurman was Leman Frankfort, die een importhandel had, en ook als 'reiziger in chocola' te boek stond. Frankforts vrouw Catharina Vleeschhouwer was kinderbroekenmaakster en winkelbediende. Hun zoontje Abraham was van dezelfde leeftijd als de kinderen Pinkhof, er was buiten genoeg ruimte voor hen om te

spelen zoals op het tegenover de huizen gelegen speelveldje aan het water. In het bevolkingsregister staan veel meer inwoners vermeld in deze drie panden, onder wie dienstmeisjes en reizigers, naaisters en magazijnbedienden. Ook woonde hier Rebecca Vas Nunes, linnennaaiester van de PIZ aan de Henri Polaklaan, tot ze in 1943 (gedwongen?) in het ziekenhuis ging wonen. Alles bij elkaar zal het hier in de jaren '30 heel wat drukker en levendiger zijn geweest dan in deze tijd waarin het hotel enigszins in de schaduw is komen te staan van de Amsterdam Business School van de Universiteit van Amsterdam, voor verbouwing bekend als het B.C.P. Jansen Instituut.

Aan deze drukte maakten de nazi's op brute wijze een eind. Bovengenoemde namen van de inwoners die vanaf de jaren '20 op de Plantage Muidergracht 87-89-91 woonden zijn allemaal terug te vinden op het Digitaal Joods Monument.

Na de oorlog

Na de oorlog bleven de Anstadts nog tien jaar op nummer 89 wonen. Een medebewoner na 1945 was de arts Jozef van der Hal. In de oorlog voorzag hij Rob de Vries van medicijnen voor zieke onderduikers.

Al pratend over haar jeugdherinneringen aan de buurt zag Karien Anstadt opeens weer de loofhut voor zich die tijdens Soekot (Loofhuttenfeest) door de orthodoxe joodse gemeente uit de Parklaan neer werd gezet in het 'Hortusparkje', nu Overloopplantsoen. De hut stond er hooguit een paar dagen.

Juist nu is er veel te doen over dit stukje openbaar groen.

Laten we hopen dat het unieke karakter van dit park voor de buurt behouden kan blijven. Er is immers al zoveel verdwenen.

Eerder verschenen verhalen uit deze serie zijn ook te vinden op onze website en www.communityjoodsmonument.nl